

quantes hores són?», Arcavell, 1936. — 4 «Lo que en castellà diuen *entrometido*: un qui s'afica per tot», *BDLC* III, 6; però veg. altres matisos encara en *AlcM.* — 5 No solament, mentre es tracti d'aquest to de llenguatge, és evident que no es podia usar altra cosa, sinó que ningú podria criticar tampoc si algun escriptor mallorquí d'alta volada decidia usar-la, com en veiem ja algun cas escadusser (Picó i Campamar). Passa de mida posar-la en el diccionari com la forma bàsica del mot, donant-li les aparences de variant modèlica, recomanable en l'ús general. Com hem vist *ficar* és enterament general en els més alts clàssics de la llengua, i en els antics (Muntaner, Eiximenis, Pere el Cerimoniós, Isabel de Villena... ultra els ja citats), fins el mallorquí Marsili l'usa en el S. XIV i *ficay* en doc. mall. de 1451. No cal dir que ho haurien sentit com a bastant xocant tots els clàssics moderns, de la mena de Maragall, Verdaguier, Carner, Russinyol, Ruyra, etc., i que s'haurien fet creus de veure *ficar* tractat com un parent pobre i tolerable en segon lloc. Per cert que és falsejada la cita de Ruyra que dóna el diccionari: el que hi ha a *La Parada* a la citada p. 17 és: «no hi havia més remei que tornar al llit; però no m'hi vaig voler *ficar*» (no pas *aficar* naturalment); igual a la p. 16, etc. Actitud que s'explica perquè en el moment de publicar-se aquell fascicle se li feia el buit en el Continent al diccionari d'Alcover; certament ja no era gens així quan sortí la 2.ª ed. de l'obra, però el fet que no es projectés reeditar l'laavors més que els dos volums primers dificultava una rectificació: hauria valgut la pena d'afegir-hi un aclariment, sobretot podent estar segurs que els clàssics mallorquins màxims ho haurien aprovat. Esperem una decisió més assenyada quan es faci la 2.ª ed. total que tant es mereix aqueixa obra mestra de catalanitat i d'erudició. Fins gent tan mallorquinista com JAmengual posa *ficar* al costat d'*aficar* en el seu diccionari, i és el que *DFgra.* dóna amb la definició. El mot *capficar* amb *capfic* o *fic*, *capficó*, que són creacions balears, pressuposen necessàriament que abans s'hi deia *ficar*. — 6 També fou manllevat per l'italià, si bé en una altra acc. secundària ben diferent de la catalana (veg. Ang. Prati, *Diz.*).

Ficar, V. *figa* *Ficción*, V. *figir* *Ficella*, V. *fil Ficiforme*, V. *figa* *Fiçó*, V. *figa*

FICO-, forma prefixada del gr. *φύκος* 'alga': *ficocianina*, *ficofeïna*, *ficomicets*, etc. (cap d'ells encara en el *DOrt.*). Del ll. *fucus* 'mena d'alga', manllevat d'aquell mot grec: *fucus* [*DOrt.*, 1917], *fucàcies* [id.].

Ficoide, V. *figa* *Fiçonada*, *fiçor*, V. *figa* *Ficós*, *fic* (FIGA) *Ficós*, *ficot*, V. *ficar* *Fiçotada*, V. *figa* *Fictament*, *ficte*, *fictici*, V. *figir* *Ficut*, V. *ficar* *Fidedigne*, *fidèicomis*, *fidèicomissar*, *fidèicomissari*, *fidèijussori*, *fidèl*, *fidèlitat*, V. *fe*

FIDEU, mot creat en el parlar romànic dels mos-

sàrabs, i des d'ací propagat primer al català, des d'on va passar al castellà, el portuguès, i als parlars occitans, francoprovençals, italians i romanesos; degué formar-se amb un verb *fidear* 'créixer', 'sobreeixir, extravasar-se', avui conservat en judeoespanyol, i per la seva banda derivat de l'àr. *fād* (imperatiu *fid*, etc.), id.: van rebre els fideus aquest nom per la propietat que tenen d'augmentar de gruix i llargada quan es couen. □ 1.ª doc.: 1348, 1377, etc.; en textos àrabs de Múrcia, Almeria i Granada, també Ss. XIII i XIV.

Les dades cristianes més antigues són, de molt, en català; no solament per llur data anterior sinó pel fet que des de primers del S. XV ja abunden molt, mentre que en castellà no apareixen fins al XVI, llavors només dos cops (1525 i 1541), la primera en una traducció del català (Mestre Robert de Nola), i després només des del XVII; en portuguès a la fi del XVIII; a Itàlia, 1599, i en les altres llengües i dialectes solament en el segle passat.

D'altra banda en català Alart, en l'*InvLC*, ja recull sis testimonis des de 1377 a 1433, tan clars com «media libra de *fideus*» l'any 1383 en baix llatí, més que més eloqüents pel fet de ser trobats en docs. del Rosselló o zona adjacent, que això suposa una propagació molt anterior des del punt de partida meridional, sobretot valencià; perquè allà ho trobem abans que enlloc: un savi acurat i tan seriós com Marçal Olivari en comunica la frase «paropside una cum aliquot *fideus*» en un inventari valencià de 1348; Riera i Sans troba «una scudella de *fideus* cuys» en el procés de 1410 (Barcelona, *El Cavaller i la Bagassa*, p. 187).

Les dades conegudes d'abans ja eren copioses i més antigues que en les altres llengües europees: el dicc. de Joan Esteve (1472), un doc. de 1429 (*D'Ag.*), un de mall. de 1506 (*AlcM.*), unes quantes en el *DBal.*, entre elles una de c. l'a. 1500; O'Pou (1575) l'inclou entre les «escudelles espesses --- sèmola --- farro --- *fideus*: vermiculi --- amidó ---» (*TbPu.*, 192). No gaire més tard que en català, ja circulava en el llenguatge mig-aragonès que usaven els nostres agents consulars en el comerç amb l'Àfrica per entendre's amb autoritats d'aquells ports: «dos costales de cueros de buey, dos quintales de *fideos* e muytas otras mercaderías e ropas, partiendo de One, tierra de Barbaría, do havia cargado las ditas mercaderías», en una missiva de 1382 (*BABL* v, 295). Avui és en la forma catalana que el mot apareix estès per tot l'Alt Aragó, on tinc nota de «*fidèus* i sòpas» fins a Ansó (1966).

Encara que partint del català, el mot s'ha propagat amplament per Europa. A Itàlia apareix primerament a Gènova, el 1599, i allí escrit *fidelli*, mostrant que hi hagué transmissió des de Provença, tant pel fet de ser Gènova, com perquè -elli suposa un model provençal, llenguatge on el ll. -ELLUS es presenta com a -èu, i per tant es prengué per un cas d'aquest sufix. En llengua d'oc sabem que avui *fidèous* (pron. *fidèus*) s'usa en diverses localitats de l'Erau, el Gard i Provença; *fidées*, *fidèi* a Savoia i Suïssa francesa; *fideli* en l'alemanya; i a Itàlia ha acabat per escampar-se més o menys per parlars de tot el país, llevant-ne però Tos-